

Stockholm 2012-01-23

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Skolans dokument – insyn och sekretess (SOU 2011:58)

Sveriges Psykologförbund har fått möjlighet att lämna synpunkter över rubricerade betänkande.

Sammanfattning

Psykologförbundet är starkt kritiskt till att utredaren inte förslagit några förändringar för att förbättra integritetsskyddet för elever och föräldrar när det gäller känsliga uppgifter som lämnats till psykolog i skolan. Det är förbundets uppfattning att den hälso- och sjukvård som bedrivs inom elevhälsan ska omfattas av hälso- och sjukvårdsekretessen i 25 kap 1 § OSL och att uppgifter hos psykolog inte utan samtycke från elev och vårdnadshavare får lämnas vidare till skolledningen eller övrig skolpersonal. På samma sätt som gäller för den hälso- och sjukvård som bedrivs av läkare och sjuksköterskor inom skolan. Förbundet anser också att uppgifter som lämnas till psykolog i enskild verksamhet ska omfattas av tystnadsplikten i patientsäkerhetslagen i likhet med vad som gäller för all annan hälso- och sjukvårdsverksamhet som bedrivs i enskild verksamhet.

Förbundet ställer sig positivt till förslaget att sekretessen utökas till att omfatta uppgifter om en enskilds personliga förhållande som hänför sig till ärende om mottagande i grundsärskolan eller en elevs tillhörighet till målgruppen för gymnasiesärskolan.

Psykologförbundet tillstyrker utredningens förslag till att tystnadsplikt motsvarande den som gäller enligt 17 kap 4 § OSL införs för dem som är eller har varit verksamma i en fristående skola.

Reglering av sekretess för psykologer i skolan

Patientsäkerhet och integritet

Psykologförbundet har sedan 80-talet arbetat för få till ett bättre integritetsskydd för uppgifter om elevers hälsotillstånd och andra personliga uppgifter som lämnas till

psykolog i skolan. Idag finns ingen sekretess som hindrar att uppgifter som lämnas till psykolog inom skolan utan samtycke från elever och föräldrar lämnas vidare till skolledningen eller övrig skolpersonal. Med hänsyn till de känsliga uppgifter som lämnas till psykologen är det självklart viktigt att elever och föräldrar kan känna fullt förtroende och trygghet för att de uppgifter som lämnas till psykologen omfattas av en stark sekretess. Utredningen föreslår tyvärr inga förändringar av sekretessen för uppgifter hos psykolog i skolan. Detta innebär att elever och föräldrar även fortsättningsvis kommer att ha ett sämre integritetsskydd för de uppgifter man lämnar till psykologen än för de uppgifter man lämnar till skolsköterskan eller läkaren. Att uppgifter som lämnas till läkaren eller sjuksköterskan omfattas av en stark sekretess anses självklart. Förbundet kan svårligen förstå varför rätten till integritet inte anses lika självklar och angelägen när det gäller uppgifter som lämnas till psykolog. Hälso- och sjukvården är ett område inom vilket sekretessskyddet generellt är högt och patientsäkerhetsperspektivet av stor vikt. Detta bör givetvis även gälla den hälso- och sjukvård som psykologer bedriver i skolans regi. Argumentationen kring integritetsaspekten är i lika hög grad gällande för psykologers verksamhet i skolan, som för övrig hälso- och sjukvårdspersonal.

Utredningen skriver i betänkandet att ”Psykologer i skolan bör informera elever och elevers föräldrar om att sekretessförhållandena skiljer sig från de som gäller vid utredning eller en samtalskontakt i hälso- och sjukvården i övrigt.” Självklart ska elever och föräldrar informeras om vilka regler som gäller för sekretessen. Utredningen har dock inte analyserat konsekvenserna av att elever och föräldrar ges information om det sämre integritetsskyddet. Den allmänna uppfattning bland elever och föräldrar är att psykologer har en mycket sträng sekretess och att uppgifter som lämnas i förtroende är konfidentiellt och inte lämnas vidare utan samtycke. Psykologerna värna givetvis elevernas integritet så långt det möjligt. Många elever och föräldrar vill dock vara försäkrade om att uppgifterna verkligen omfattas av sekretess. Det kan röra sig om mycket känsliga uppgifter av privat karaktär som elever och föräldrar inte vill ska lämnas ut till övrig skolpersonal. Psykologförbundet är allvarligt bekymrat över risken att elever och föräldrar med vetskapen om att det inte finns någon sekretess mellan psykolog och övrig skolpersonal kommer att avstå från psykologkontakt eller att de väljer att undanhålla vissa känsliga uppgifter. Uppgifter som kanske är nödvändiga för psykologens bedömning.

Psykologers hälso- och sjukvårdsverksamhet inom skolan

Inom skolan bedriver psykologer, läkare och sjuksköterskor individriktad hälso- och sjukvård. Denna verksamhet regleras enligt hälso- och sjukvårdslagstiftningen. I sekretesshänseende anses dock inte uppgifter om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden hos psykolog omfattas av hälso- och sjukvårdssekretessen i 25 kap 1 § OSL.

Enligt förarbetena till sekretesslagen (prop. 1979/80:2 del A s. 165) behöver hälso- och sjukvård inte bedrivas i organisatoriska självständiga former utan kan utgöra inslag i annan förvaltning, till exempel inom skolväsendet, socialtjänsten,

kriminalvården eller försvarsmakten. Avsikten i sådana fall är att den del av verksamheten som är att räkna till hälso- och sjukvårdsverksamhet skall falla under 7 kap 1 § sekretesslagen. Även i förarbetena till patientdatalagen (prop. 2007/08:126 s 163) gjordes uttalanden när det gäller tillämpningen av hälso- och sjukvårdssekretessen. Samtliga verksamheter, som utgör hälso- och sjukvård eller annan medicinsk verksamhet, inom den offentliga sektorn har att tillämpa sekretessen enligt 7 kap 1 c § sekretesslagen.

Huvudprincipen torde således gälla att inom all hälso- och sjukvård ska sekretessbestämmelsen i 25 kap 1 § OSL tillämpas. Varför har man då gjort ett undantag när det gäller hälso- och sjukvård som bedrivs av psykologer inom skolan? Vid sekretesslagens tillkomst var rättsläget osäkert huruvida psykologers verksamhet utanför den traditionella sjukvården skulle betraktas som hälso- och sjukvård. Det är mot denna bakgrund man ska se varför psykologernas verksamhet i sekretesshänseende kom att tillhöra utbildningssekretessen. Det har också påverkat bedömningen huruvida psykologernas verksamhet ska anses utgöra en självständig verksamhetsgren i förhållande till övrig elevvård. Skolpsykologernas rättsliga ställning har sedan behandlats i Behörighetskommittén (SOU 1996:138) och i regeringsskrivelse (1997-08-23, dnr S94/4409/S och S96/5940/S) och det har då konstaterats att psykologernas invidinriktade arbete inom skolan är att betrakta som hälso- och sjukvård. Rättsläget har alltså klarlagts. Dessutom har psykologernas roll och arbetsuppgifter förändrats mot alltmer invidinriktade kontakter, som psykologutredningar och individuella stödsamtal. Förbundet anser inte att utredningen har beaktad varken det förändrade rättsliga läget eller det faktum att psykologverksamheten inom skolan har förändrats.

Psykologförbundet anser att särregleringen när det gäller sekretess för hälso- och sjukvård som bedrivs av psykologer inom skolan inte är förenlig med uttalanden i förarbetena till sekretesslagen och patientdatalagen. Förbundet anser att huvudprincipen att hälso- och sjukvårdssekretessen ska gälla inom all hälso- och sjukvårdsverksamhet även ska gälla även inom skolan. Utredningen har också pekat på att det från lagteknisk synpunkt inte är självklart att hälso- och sjukvårdsverksamhet som bedrivs av psykologer i skolan ska omfattas av skolsekretessen och inte av hälso- och sjukvårdssekretessen.

Utredningen anför också att det faktum att all verksamhet som bedrivs av psykolog inte utgör hälso- och sjukvård innebär en svårighet ur regleringssynpunkt. Utredningen har inte närmare motiverat varför denna omständighet skulle vara problematisk. Även läkare och sjuksköterskor utför arbetsuppgifter som är förebyggande hälsovård av mer generell karaktär och som inte utgör hälso- och sjukvård. Detta har inte utgjort något hinder mot att den invidinriktade medicinska verksamheten omfattas av hälso- och sjukvårdssekretessen. Förbundet kan inte förstå varför det ur regleringssynpunkt skulle innebära svårigheter just för psykologernas invidinriktade hälso- och sjukvårdsverksamhet.

Samverkan inom elevhälsan

Utredningen har framfört att en reglering med syfte att skapa en sekretessgräns skulle gå i motsatt riktning till vad som uttalats om syftet med elevhälsan och en ökad samverkan inom elevhälsan och mellan elevhälsan och annan skolpersonal. Argumentet att det skulle uppstå samverkansproblem om psykologernas hälso- och sjukvårdsverksamhet skulle omfattas av hälso- och sjukvårdssekretessen har även förts fram av tidigare utredningar. Det har dock aldrig redovisats vilka omständigheter som ligger till grund för denna uppfattning. Förbundet kan inte se att det faktum att psykologernas verksamhet skulle omfattas av hälso- och sjukvårdssekretessen och tillhöra samma sekretessområde som elevhälsans medicinska del skulle utgöra hinder för en effektiv samverkan kring eleverna. Det ligger givetvis i såväl föräldrar/elever som i personalens intresse att samarbeta för att på bästa sätt hjälpa elever som är i behov av stöd. Ett samarbete sker också i de allra flesta fall genom samtycke från elev och vårdnadshavare. Ett bra samarbete kring eleven kräver också att vårdnadshavarna är informerade och görs delaktiga i arbetet kring eleven. För de undantagsfall samtycke från elev och vårdnadshavare inte kan erhållas finns det ändå möjlighet att lämna uppgifter till annan personal inom skolan med hänvisning till den sekretessbrytande bestämmelsen om det krävs för att eleven ska få nödvändigt stöd. Det är Psykologförbundets uppfattning att patientsäkerheten och elevernas integritetsskydd är av överordnad betydelse i förhållande till verksamhetens strävan efter effektivare samarbete mellan olika personalkategorier.

Patientjournaler

Psykologförbundet har till utredningen påtalat oklarhet när det gäller vem eller vilka inom skolan som är behöriga att ta del av patientjournaler som förs av psykologer i skolan. I takt med att allt fler kommuner inför digitala patientjournalssystem växer behovet av ett klarläggande av vad som gäller. Utredningen anser att det finns skäl att överväga en ändring av regleringen i patientdatalagen, eventuellt i kombination med en närmare reglering i skollagen av utlämnandet från psykolog av uppgifter som denne fått del av i sådan verksamhet som utgör hälso- och sjukvård. Psykologförbundet tycker det positivt att utredningen har uppmärksammat problemet med utlämnande och tillgång till sjukvårdsjournaler inom skolan och att detta måste ses över. Förbundet anser dock att en mer rimlig lösning vore att ändra sekretessbestämmelserna och sekretessgränserna och därmed inte behöva införa specialbestämmelser i patientdatalagen och skollagen för just psykologernas hälso- och sjukvårdsverksamhet.

Förbundet vill också uppmärksamma det faktum att patientjournaler förda av psykologer inom skolan inte omfattas av hälso- och sjukvårdssekretessen i 25 kap 1 § OSL innebär att patientdatalagens bestämmelse om sammanhållen journalföring inte är tillämplig eftersom någon sekretessbrytande bestämmelse mellan vårdgivare inte finns i 23 kap 2 § OSL. Därutöver finns många andra praktiska problem med hantering och förvaring av patientjournaler på grund av sekretessgränsen mellan elevhälsans medicinska del och psykologernas verksamhet. Förbundet beklagar att

utredningen inte närmare försökt kartlägga hur problemen med sekretessen och hanteringen av dokumentationen inom elevhälsan ser ut. Det faktum att utredningen inte lägger fram några förslag till ändring innebär att problemen kommer att kvarstå.

Tystnadsplikt i enskild verksamhet

Psykologförbundet anser att den hälso- och sjukvård som utförs av psykologer inom enskild skolverksamhet ska omfattas av tystnadsplikten i patientsäkerhetslagen, på samma sätt som gäller för läkare och sjuksköterskor. Huvudmännen (både kommunala skolor och friskolor) anlitar i stor utsträckning privat verksamma psykologer för bland annat psykologutredningar. De privata psykologerna omfattas av tystnadsplikten i patientsäkerhetslagen. Förbundet anser det inte rimligt att olika sekretessbestämmelser ska gälla beroende på om elevens utreds av en privatpraktiserande psykolog eller en anställd psykolog inom en friskola.

Sekretess och tystnadsplikt avseende nationella prov

Bestämmelsen om provsekretess i 17 kap 4 § OSL gäller förutom nationell prov även psykologiska test. Olika psykologiska test används inom skolväsendet i samband med psykologutredningar för att t.ex. bedöma elevens kognitiva förmåga. Skrivningarna i betänkande behandlar av förståeliga skäl främst skyddet av de nationella proven i skolan. Men eftersom användandet av psykologiska test inom skolan är tämligen omfattande samt att ändringarna i sekretessbestämmelsen även berör de psykologiska testen vill Psykologförbundet här lyfta fram vikten av att skydda de psykologiska testen från insyn av obehöriga. Att innehållet i psykologiska test, d.v.s. själva testuppgifterna, är okänt för patienten, är en grundförutsättning för att testen ska fungera för sitt avsedda ändamål och kunna användas med ett tillförlitligt resultat. Av den anledningen är all spridning av innehållet i psykologiska test något som måste motverkas. Psykologiska test är dyra och komplicerade att utveckla. De stora begåvnings- och neuropsykologiska testen har en lång utvecklingstid, och därefter är en "livslängd" på tio år eller mer långt ifrån ovanlig. Ett test som på grund av att uppgiftsinnehållet spridits/kommit till mer allmän kändedom och inte längre kan anses tillförlitligt, kan alltså idag inte ersättas med ett parallellt test. Det finns således ur ett mer långsiktigt patientsäkerhetsperspektiv all anledning att värna skyddet för uppgifter i psykologiska test. Särskilt känsliga i detta avseende är begåvnings-test för vuxna samt test för bedömning av barns utveckling, det vill säga test som har rätt/fel svar. Hantering och förvaring av psykologiska test inom skolväsendet är således en mycket angelägen fråga.

Psykologförbundet tillstyrker utredningens förslag till att en tystnadsplikt motsvarande den som gäller enligt 17 kap 4 § OSL införs för dem som är eller har varit verksamma i en fristående skola.

Psykologförbundet har inga invändningar mot att bestämmelsen 17 kap 4 § OSL ändras på så sätt att det av skaderekvisitet uttryckligen framgår att sekretess gäller om det med hänsyn till hur provet används kan antas att syftet med provet motverkas om uppgiften röjs.

Förbundet vill dock understryka det som tidigare anförts att de psykologiska testen ofta har en mycket lång livslängd och att sekretess måste gälla så länge testen återanvänds.

Sveriges Psykologförbund

Lars Ahlin
Förbundsordförande

Camilla Damell
Förbundsjurist